

20 NĂM HOẠT ĐỘNG CỦA NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC VÀ KỸ THUẬT

NGUYỄN DUY QUẾ

QUÁ TRÌNH TRƯỞNG THÀNH

Nhà xuất bản khoa học và kỹ thuật là một cơ quan xuất bản tổng hợp, trực thuộc Ủy ban khoa học và kỹ thuật Nhà nước. Sản phẩm xuất bản gồm hai loại sách lớn: phổ biến khoa học lý thuật và tham khảo chuyên ngành. Trong loại đầu (P.B) gồm các sách dùng để phổ biến kiến thức mới, nâng sự hiểu biết chung, giúp mọi người có phương tiện đi vào chuyên ngành khoa học kỹ thuật theo ý muốn. Bên cạnh đó có các sách dùng để hướng dẫn hay giới thiệu kỹ thuật cụ thể, giải pháp kỹ thuật trong sản xuất và đời sống theo yêu cầu của nhiệm vụ chính trị trong từng giai đoạn. Cả hai dạng sách này đều dành cho bạn đọc có trình độ văn hóa từ lớp 8 trở lên.

Loại thứ hai dành cho cán bộ có trình độ đại học và tương đương đại học trở lên tham khảo, thuộc các lĩnh vực nghiên cứu khoa học, giảng dạy, sản xuất, quản lý khoa học kỹ thuật. Sách được xuất bản dưới nhiều dạng chuyên đề rộng hay hẹp, các báo cáo khoa học, các công trình tư liệu, các ấn-ta, át-lát. Ngoài hai loại lớn kể trên còn có các sách tra cứu (sổ tay-khoa học kỹ thuật), và các loại từ điển khoa học kỹ thuật.

Cho đến nay, đối chiếu với tính chất và vị trí của một nhà xuất bản tổng hợp thì sách đã được xuất bản phù hợp, không có sự trùng lặp tên hoặc nội dung với sách của các nhà xuất bản chuyên ngành.

Nhà xuất bản khoa học kỹ thuật ngay từ buổi đầu thành lập đã chú trọng xuất bản các loại sách nhằm phục vụ kịp thời chủ trương đường lối khoa học kỹ thuật của Đảng trong từng thời kỳ. Ví dụ, trong giai đoạn 1963-1965 đã xuất bản các loại sách phục vụ phong trào

làm thủy lợi, xây dựng hợp tác xã sản xuất nông nghiệp v.v... Từ 1965-1968, thời kỳ chống chiến tranh phá hoại của đế quốc Mỹ, có các loại sách phục vụ chiến đấu và sản xuất như: một số kinh nghiệm thi công mặt đường thời chiến; kinh nghiệm cấp cứu ô-tô trên đường, sử dụng phân bón trong tình hình thời chiến v.v...; các loại sách phục vụ công nghiệp địa phương: sản xuất gạch ngói thủ công, một số kinh nghiệm nhiệt luyện thủ công v.v... Song song với các loại sách trên Nhà xuất bản ra đều các loại sách phục vụ các ngành như phục vụ nông nghiệp (vận trù học nông nghiệp, phương pháp khảo sát sâu bệnh trên đồng ruộng, diệt trừ cỏ dại, kích thích tố, hỏi đáp thâm canh lúa v.v...), phục vụ giao thông vận tải (chống trơn lầy cho ô-tô, kỹ thuật đầm nén, vận trù học giao thông vận tải v.v...); phục vụ công tác xây dựng: tính toán ứng cọc, những biện pháp xây dựng công trình trên nền đất yếu, tính toán và cấu tạo các bộ phận nhà dân dụng v.v... Thuộc công trình nghiên cứu có các sách viết về điều tra tài nguyên và điều kiện thiên nhiên: địa chất Việt Nam (phần miền bắc), địa chất Tây Bắc? khí hậu Việt Nam; phân vùng địa lý; cá biển v.v...

Một số sách giúp cho công tác nghiên cứu thiết kế như sổ tay thiết kế cơ khí, tra cứu thiết kế tàu thủy, tra cứu hóa sinh, sổ tay công nghệ chế tạo máy v.v... Nhiều loại sách khoa học cơ bản cũng đã được dịch dưới hai dạng phổ biến và tham khảo. Gần đây (từ 1976) Nhà xuất bản đã ra loạt sách về quản lý khoa học và kỹ thuật.

Ngoài sách thuộc các lĩnh vực trên còn có khoảng 30 cuốn từ điển khoa học kỹ thuật (đối chiếu, diễn giải, chuyên ngành, đa ngành) trong đó từ điển đối chiếu được soạn thảo với

những ngoại ngữ thông dụng nhất. Các từ điển đang phát huy tác dụng một cách rõ rệt; đặc biệt từ năm 1976 các từ điển khoa học kỹ thuật Anh-Việt, đã giúp các ngành khoa học kỹ thuật miền nam chuyển nhanh sang dùng thuật ngữ tiếng Việt.

20 năm qua đối với Nhà xuất bản là 20 năm hoạt động cần cù, vừa làm vừa rút kinh nghiệm. Từ chỗ số sách xuất bản ra thị trường chỉ đếm trên đầu ngón tay, với độ dày khoảng 100 trang, đến nay đã lên tới hàng nghìn đầu sách, độ dày bình quân 250 trang. Chất lượng sách cũng được tăng lên theo cùng với sự trưởng thành và lớn lên của đội ngũ cộng tác viên, biên tập viên. Nhà xuất bản đã chú ý đến tính hệ thống của mỗi mảng sách, và cố gắng để mỗi bộ sách có tương đối đủ những tập nói về các vấn đề quan trọng nhất. Suốt trong thời gian qua tuy gặp nhiều khó khăn, song Nhà xuất bản luôn có ý thức hoạt động theo phương châm: lấy chất lượng sách làm «lãi» thực chất, không chạy theo lợi nhuận. Bên cạnh những ưu điểm trên, cũng còn có những sai sót trong khâu biên tập. Một số sách tra cứu còn có xu hướng nhồi nhét, ồm ồm. Tuy có chú ý đến tính hệ thống của mỗi mảng sách song số bộ sách chưa có nhiều, nhiều đề tài chưa đi vào trọng tâm rồi và rời rạc.

Từ năm 1969 Nhà xuất bản đã có chủ chương chuẩn bị ra các loại sách phục vụ các vùng giải phóng miền nam, tập trung vào các đề tài: thâm canh lúa; rừng và nghề rừng, hỏi đáp về ong mật, bộ tư liệu cây cao su, cây đậu phụng, cây cà phê.

Ngoài sách in ở trong nước, Nhà xuất bản khoa học và kỹ thuật đã hợp tác với Liên Xô xuất bản được 16 cuốn sách (kể cả từ điển) với khối lượng hàng chục vạn bản.

PHƯƠNG HƯỚNG NHỮNG NĂM TỚI

Vấn đề quan trọng nhất hiện nay là làm tốt công tác đề tài và đảm bảo chất lượng sách. Sách tốt phải dựa trên cơ sở chọn đúng đề tài.

Công tác đề tài: dựa vào 3 yếu tố cơ bản:

- Nội dung từng giai đoạn kế hoạch phát triển kinh tế quốc dân.

- Đi sâu vào thực tế phục vụ các cơ sở sản xuất từ trung ương đến các địa phương.

Tham khảo ý kiến của chuyên gia trong từng lĩnh vực hoặc liên ngành (có thể chọn trước rồi tham khảo, hoặc tham khảo trước rồi chọn).

20 năm qua, tuy công việc này đã có một số kinh nghiệm bước đầu, song các ngành khoa học kết huật ngày một phát triển, số đề tài ngày một tăng đòi hỏi phải có một phương pháp chọn đề tài thật khoa học, bảo đảm vừa nhanh, vừa chính xác, đồng thời đòi hỏi phải có sự nhạy

bén, đoán trước tình hình và yêu cầu của nhiệm vụ mới: đề ra các loại sách có tính thời sự hơn, không lãng phí thời gian chờ đợi chủ trương. Phải có kế hoạch đề tài dài hạn, đúng hướng, làm cơ sở để triển khai kế hoạch xuất bản hàng năm. Trong công tác đề tài, hội đồng xuất bản đóng vai trò cố vấn về phương hướng và sau đó góp ý kiến vào kế hoạch các đề tài xuất bản.

Một yêu cầu trước mắt hiện nay là bồi dưỡng kiến thức nghiệp vụ cho cán bộ biên tập, đào tạo họ có trình độ chuyên môn cao, thông thạo ngoại ngữ và hiểu biết nghề nghiệp.

Ngoài các yếu tố ảnh hưởng trực tiếp đến nội dung và chất lượng sách như vừa nói, Nhà xuất bản cũng cần bám sát tính chất và vị trí của mình và coi đó là một vấn đề quan trọng cho phương hướng xuất bản.

Với tính chất là một nhà xuất bản khoa học kỹ thuật tổng hợp, các sách xuất bản phải là đa ngành liên ngành, các công trình điều tra cơ bản, phục vụ hoạt động của một ngành hoặc của nhiều ngành khoa học kinh tế. Trên cơ sở những thể loại sách đó. Nhà xuất bản chọn những đề tài thích hợp trước hết phục vụ các chương trình nghiên cứu khoa học - kỹ thuật của Nhà nước; bồi dưỡng kiến thức khoa học - kỹ thuật, tạo điều kiện hiểu biết cho cán bộ đề theo kịp trình độ khoa học - kỹ thuật của thế giới. Danh mục các chương trình nghiên cứu khoa học - kỹ thuật là nguồn cung cấp đề tài viết sách hay dịch sách tốt nhất.

Về vấn đề chất lượng sách:

Uy tín của Nhà xuất bản cũng gắn liền với uy tín của các cộng tác viên và chất lượng sách. Sự cộng tác bền vững giữa Nhà xuất bản với cộng tác viên trước hết cũng do chất lượng sách. Một cuốn sách xuất bản với chất lượng tốt một khi người biên tập viên làm được nhiệm vụ là người trợ lý đầu tiên của tác giả, là người đọc, nhà phê bình, và là người có trách nhiệm cao nhất. Cộng tác viên, (người viết, người dịch) phải là những người đã được chọn lựa kỹ càng trong số am hiểu về đề tài của sách. Cộng tác viên của Nhà xuất bản được lựa chọn căn cứ vào trình độ chuyên môn, tinh thần trách nhiệm và trình độ ngoại ngữ.

Về các loại sách viết và sách dịch, phải tránh sự mất cân đối và xu hướng tầm thường hóa sách dịch, cần hiểu cho đúng, nếu không có trình độ chuyên môn, ngoại ngữ vững thì việc dịch sách sẽ thụ động và máy móc, không phát hiện được những vấn đề cần dịch và dịch tối nghĩa. Suy nghĩ quá đơn giản đối với việc dịch sách sẽ ít nhiều chi phối thái độ khi biên tập sách. Trong thực tế công tác biên tập, sách được đánh giá tốt hay xấu không phụ thuộc vào việc sách đó là viết hay dịch, mà phụ thuộc

vào trình độ nội dung từng cuốn sách cụ thể, vào trình độ người viết hoặc người dịch, và vào trình độ người biên tập.

Giữa sách phổ biến và sách tham khảo đều có những yêu cầu riêng, và chính những yêu cầu đó đòi hỏi biên tập viên phải biết sâu và rộng. Ví dụ loại sách tham khảo đòi hỏi có nhiều chất liệu mới do cán bộ biên tập sưu tầm và phát hiện được. Đối với loại sách phổ biến không đòi hỏi kiến thức rộng, song phải là những kiến thức mới và hiện đại, trình bày dễ hiểu phong phú về học thuật.

Sách ở khâu in là sản phẩm hàng loạt, song ở nhà xuất bản lại là sản phẩm đơn chiếc và công

việc luôn luôn mới. Việc đánh giá chất lượng sách của Nhà xuất bản còn gặp nhiều khó khăn, song các biện pháp đều nhằm đảm bảo chất lượng, cho mỗi cuốn sách đều cần phải được tuân thủ nghiêm túc qua các khâu: chọn đề tài, chọn cộng tác viên, theo dõi viết, dịch và các quá trình biên tập.

Trong những năm tới Nhà xuất bản sẽ phấn đấu làm tốt công tác đề tài, nâng cao trình độ biên tập, chọn đề cương bản thảo, mở rộng quy mô xuất bản và hợp tác tốt hơn nữa với các nhà xuất bản các nước xã hội chủ nghĩa, trước hết là Liên Xô.

CÔNG TÁC KHOA HỌC – KỸ THUẬT...

(Tiếp theo trang 10)

phức tạp đa dạng hơn trước mà nếu muốn tiếp tục lớn mạnh thì cần có sự xây dựng công phu, không thể « tự phát » được. Những công việc cần được tiến hành diễn ra trên cả một tuyến rộng không phải chỉ nhằm trang bị cho sản xuất mà còn phải xây dựng tiềm lực và giải quyết tốt toàn bộ chu trình « khoa học-kỹ thuật-sản xuất-xã hội ». Vì thế rất cần thiết phải có tầm nhìn xa, phải xem xét toàn bộ các mối liên hệ ràng buộc và tính toán đầy đủ yếu tố thời gian và hiệu quả trong khi phát

triển. Mặc dầu hiện nay còn bị ràng buộc bởi nhiều yếu tố chưa ổn định trước mắt nhưng chúng tôi cũng đã có nhiều bài học về việc phát triển không có phương hướng.

Trong những năm qua, theo sự chỉ đạo của Nhà nước, Ngành chúng tôi đã xây dựng bước đầu đề án về cách mạng KHKT của Ngành và đang tiếp tục hoàn thiện, đồng thời sẽ được cụ thể hóa vào các kế hoạch trung hạn và ngắn hạn. Chúng tôi coi đây là một công tác cần thiết và đã có sự tập trung chỉ đạo.

Cơ sở khoa học của công tác...

(Tiếp theo trang 16)

toàn quốc, trước mắt là chưa có khả năng. Nhưng nếu như xác định được các trung tâm huấn luyện, các môn thể thao mũi nhọn thì chúng ta có thể tập trung đầu tư vào đây những phương tiện dụng cụ hiện đại, những hệ thống thiết bị hỗ trợ, những phòng chuyên môn với máy móc hiện đại để giảng dạy, nghiên cứu khoa học và kiểm tra, điều khiển quá trình huấn luyện một cách có hiệu quả.

Tóm lại, cơ sở khoa học của vấn đề nêu trên là sự kết hợp giữa nhà sư phạm, nhà khoa

học với sự tiêu hao cơ sở vật chất – kỹ thuật trong cả quá trình đào tạo vận động viên thể dục thể thao. Nói cách khác, vấn đề đào tạo vận động viên chỉ có thể giải quyết thành công khi có sự kết hợp chặt chẽ giữa 4 khâu kể trên. Sản phẩm được tạo ra – vận động viên – chính là kết quả của sự kết hợp đó. Chất lượng vận động viên phụ thuộc vào trình độ của sự kết hợp đó.